

KAIRO

Oaza

Kad se sa površine Meseca pogleda u nebo, gore se vidi Zemlja, plava, s belim vrtlozima oblačnosti. Raspoznaju se kontinenti, okeani i polarne kape. Velika riđa fleka nad kojom nikada nema oblaka je Sahara. Tamo, tvrde upućeni, ima manje vode nego na Mesecu.

Dolina Nila je jedina oaza života u bezvodnim prostranstvima, ostalo su, od horizonta do horizonta, samo pesak i prašina. Dok avion nadleće Saharu, prati tu hiljadama kilometara dugu pantljiku zelenila sa obe strane reke, široku onoliko koliko se navodnjava, ni milimetar dalje.

Tom prilikom, nailazili smo iz pravca crne Afrike. Bila je noć i posmatrao sam traku svetala preko velikog mastila, pa zaspao čela naslonjenog na prozor. Probudio me razglas, najavljivao je da se približavamo odredištu. Otvorio sam oči i kroz staklo ugledao kako se dole ona reka svetala razlila u ogromni okrugli krvotok. Kairo.

Sleteli smo u sitne sate. Na izlasku nas je sačekala jara. Vetar, vruć kao iz grejalice, kovitlao je prah po pisti, punio nozdrve mirisom pustinje, u oči bacao čestice spečene zemlje. Zato beduini idu zamotani i kad nema sunca.

Jesam li prvi put u Kairu?, pita taksista. Bio sam već, kažem, pre mnogo godina. Kaže da je sad puno drugačije. Bolje? Ne. Pre je bilo bolje, bilo je turizma. Sad posetilaca skoro da i nema. Strah ih je rasterao. Za sve je kriva politika. Eto toliko smo se nas dvojica razumeli.

Uzalud mi vrti ventilator iznad kreveta. Celu noć samo rvanje s vrelim jastukom, znojava polusan i ništa više. Zoru je najavilo pojanje mujezina vrućem mraku. Kairo, kažu, ima 1000 minareta, ali mene muči samo jedan, taj što mu je zvučnik okrenut ka mom prozoru. Ostalih 999 ne. A i taj mi smeta sve manje. Navikne se čovek.

Welcome to Egypt

S prozora se vidi da je Zemlje okrugla, ali se pustinja ni sa tolike visine ne može sagledati. Od stope nebodera pa do nedogleda, sve je samo ljudsko naselje. S one strane Nila obrisi krupnih zgrada: što dalje, to bleđi, i tako na istok do platoa u Gizi gde se u izmaglici nazire tamni obris velike piramide.

Od puder-finog praha što lebdi u vazduhu pogled je zamućen kao surutka. Ravni krovovi, nepravilni, načičkani, zatrpani satelitskim antenama, ostacima građevinskog materijala i starudijom koju žitelji sklanjaju gore jer kiše nema. Graditelji često na krovnoj ploči ostave železa da vire iz betona, za slučaj da se nadgrađuje još sprat. Na kraju pustinja preko svega prevuče skramu prašine. Zato s visine ogromni grad nudi postapokaliptični prizor. Da li grade ili ruše?

Vozači Kaira su inadžije, nikome ne daju prvenstvo, stalno pipkaju sirenu, upozoravaju druge na sebe. Stotine hiljada vozila u pokretu, motori, neprekidno cijukanje, sve se sklapa u mukli šum nalik bubnjanju u ušima kad ti zalupa srce. Sve pulsira kao zrikavci po letnjem danu.

Ne zna se pouzdano koliko ljudi živi u Kairu, možda i 20 miliona, ali se zna da se svakog dana rodi po hiljadu novih. Dole, u gustom tkivu grada, nezamisliva je gužva: bazari, hammami, kasapi, ćumurđije, kebabdžije, drvoredi, avenije i sokaci, đubrišta, štroka i smrad, strah od zaraze, kamile, konji, i drugi hajvani. Poneko te u toj gunguli prepozna kao stranca pa ti kaže: „Welcome to Egypt!“ i pruži ruku za milostinju.

Eau du Nil

S početka leta, pred dugodnevnicu, Nil teče najniži i najsporiji, mrk kao kafa koja se ispija dok se noću, čekajući, gleda u nebo. A onda se pred jedno svitanje na trenutak ukaže Sirijus, najsvetlija zvezda svoda, i otad, kao po komandi, Nil počne da raste, polako i uporno.

Na papirusima piše drevna mudrost drevnih egipatskih zvezdoznalaca: što Sirijus više vremena provede na noćnom nebu, to reka donosi više vode i Nilometar više broji. Ali u Egiptu više nema poplava kao što ih je bivalo svake godine od pamtiveka donedavna. (Kažem „donedavna“ jer šta je 50 godina u odnosu na večnost?) Otkad je podignuta brana gore u Nubiji, reka se smirila i uspomena na velike povodnje opstaje samo u boji nilske vode koja se i sad menja prema sezoni, jednako kao u stara vremena.

Na primer, kad monsuni udare na središnju Afrike i Beli Nil ponese vulkansku zemlju s prašumskih visova, u Egiptu se voda zamuti i pocrni, kao nafta.

A kad od pljuskova po planinama Etiopije i Plavi Nil nagrme u punoj snazi i pridruži se Belom, veliki Nil nabuja do pune veličine. U sezoni kada je nekad bilo doba poplava, Nil iz dana u dan menja boju: bude paradajz čorba, bude bakar, bazalt, bude Atlantik, bude ilovača, presijava se kao dukat ili zagasiti mesing.

On donosi lišće iz džungle ekvatorijalne Afrike, žabokrečinu iz dalekih planinskih jezera Ugande, trstike papirusa iz sudanskih močvara, i sva ta zelena masa krene niz najduži vodotok na svetu. Usput je drobe virovi i slapovi, melju je turbine hidrocentrala. Otuda rečna voda dobije posebnu boju koja je po Nilu dobila ime. To je ona bledunjava žućkastozelena nijansa kakvu stare gospođe vole na zidovima svojih primaćih soba i nazivaju je pretenciozno po francuski: *Eau de Nil*.

Stolice

Tek u sitne noćne sate, kad se narod malo povuče u kuće, dà se primetiti koliko tih stolica ima. Svud, po pločnicima, pred vratima respektabilnijih kairskih stambenih zgrada kao i pred javnim zdanjima, uvek postoji makar jedna stolica da na njoj gluvari kućepazitelj ili vojnik pod šlemom sa automatskom puškom. Klima je takva da se uvek može boraviti pod otvorenim nebom, samo da žega nije prevelika ili da ne udari peščana oluja.

Da bi stolica mogla da bude danonoćno ostavljena na trotoaru bez straha od krađe ili je vezana lancem (što je ređi slučaj) ili pak mora ispunjavati makar dva uslova. Prvo je da

na njoj možeš udobno da presediš dosadne sate svog besmislenog i potplaćenog posla, i, ako je moguće, da dremaš. Kao drugo, stolica mora biti takva da je baš niko ne poželi. Otuda ta neverovatna i jedinstvena dostignuća kreativnosti, Frankenštajn-stolice, mali i nepretenciozni spomenici ljudskoj dovitljivosti u materijalnom siromaštvu.

Često se desi da se slože dve obogaljane stolice, npr. jedna plastična, kafanska, davno slomljena pa rashodovana, i druga drvena, poreklom iz gospodske trpezarije, toliko dotrajala da su joj prednje noge otpale od gangrene. Tad spretni kućepazitelj ostatke dve strukture sojuzi žicom ili kanapom u jednu četvoroonožnu, nakaznu, ali svrsishodnu. Drugim stolicama amputirane noge jednostavno zameni postamentom od složenih betonskih blokova, podmetne gajbicu ili štagod mu se nađe pri ruci. Neko svoju stolicu upotpuni automobilskim siceom ili naslonom skinutim sa neke druge, naizgled nekompatibilne stolice. Ima stolica-križanaca sa automobilskom gumom ili ćilim-jastukom u fronclama, postavljenih kartonom ili sunđerom. Nekad na metalnu strukturu školske stolice polože dasku, na primer, vratanca nahtkasne, pa je pažljivo oblože novinama i musavim krpama da bude em udobnija, em manje atraktivna za one sklonije haramu.

Hamsin

Kairo živi pod opsadom pustinje. Tu kiša ne padne skoro pa nikad, a prašina se stalno, česticu po česticu, sleže iz neopranog vazduha i nečujno zatrpava grad.

Bilo je proleće, prašnjav dan, kad je pustinja prešla u otvoren napad. Prvo drveće počne da se povija pod olujnim vetrom i usplahireno mlatara granama. Narod se, iskusan, povuče u kuće, da sačeka da nevreme prođe. Ako si na visokom spratu imaš sreće, ili nesreće, da možeš, ako se ne plašiš, s prozora da vidiš kako se u daljini crvenkasta zavesa podigla od zemlje do neba, kako se s juga primiče oblak, kao cunami, klizi preko grada, guta blok po blok. Sa one strane stakla vazduh poprima boju rasonice, boju sukrvice, boju vina. Crvenilo ispuni sav prostor, ne znaš gde je sunce, ne vidiš prst pred okom, ali samo nakratko, dok oluja prolazi tu blizu, ili preko nas. Po oknima šiba pesak, kao pljusak, u naletima, sad jače, sad slabije. A onda, najgore izgleda prođe, i polagano, vazduh počne da se bistri, i da se stišava u vetrovitu noć. Pamti se da su u takvim pustinjским olujama nestajale čitave vojske da im se grob ne zna.

Na sabajle me probudio tanak zrak, sjajan kao laser. Našao rupicu na neprovidnom zastoru, prodro u sobu, osvetlio čestice što lebde u vazduhu i zabo se u jastuk. Ustao sam. Razmakao zavesu, musavo staklo. Vetar je bio produvao, odneo smog i prašinu, i otišao.

Ovde svako jutro osvane sunčano, ali jutro posle hamsina je drugačije. Ista, svakidašnja razglednica, na dan posle peščane oluje je bistra: krovovi, prozori, linije, sve je kristalno jasno. Tamo gde se obično stapaju nebo i zemlja jasno se vidi nazubljena linija horizonta, gde se drugih dana nazire obris velike piramide, sad se golim okom vidi kako joj je vrh okrnjen.

Sezona hamsina je tek počela i duvaće još 49 dana, rekao mi je boab u galabiji. A taj bistri dan posle prvog hamsina zapamtiću jer je jednog kairskog momčića sud kaznio sa tri godine robije jer posumnjao u postojanje Boga.

Boabi

Iz zgrade sam izašao neprimećen, duet boaba je tiho hrkao na svojim stolicama. Preko puta, u kiosku pod neonskim svetlom, crnpurasti osnovac prodavao je slatkiše i cigarete. Kod njega sam bio pošao, ali bilo je vruće i odlučio sam se prošetati po kraju. Bučni Kairo nikada ne spava, ali se na Zameleku, mirnoj mahali na adi u Nilu, u tri ujutru slabo šta događa.

Doduše, nije baš ni пусто. Po pomrčini, love ofucane mačke. Nad glavama, iznad krošnji akacija i fikusa, roje se šišmiši. Radi aščinica, pod škiljavom sijalicom jedu taksisti. Pred radnjicom na čošku okupilo se društvo da čavrlja. Momci što unose vreće cementa u radnju u rekonstrukciji, govore ispod glasa, čuju se kao da se dovikuju. Na ulici žena slabo ima i danju, a noću nikako.

Uniformisani brka novcem puni bankomat. Dok on opslužuje mašinu, u autu sedi kolega, takođe brka, puši cigaretu. Imaju kola puna para, ali se ne plaše krađe, *Kuran* ne dozvoljava krađu, a ljudi se, makar po tom pitanju, ovde vode po *Kuranu*.

Koliko sam ja shvatio, *Kuran* je manje duhovna knjiga, a više zakon, uputstvo za preživljavanje plemena u pustinji.

Od svetla do svetla je dvadeset koraka. Iz daljine, iz stana, čuje se žena kako jeca i vrišti. Pod banderom, kraj slivnika, razbacana srča. U komadima slomljenog stakla ogleдалa se čitava noć, s prašinom u vazduhu, žarom cigareta, oskudnom javnom rasvetom. Na sabajle će to počistiti vlasnik cvečare, jedini trgovac u ulici koji nekoliko puta na dan ustane sa stolice gde vazdan srče čaj, pa pošto poškropi cveće da se ne sparusi od žege i pustinjskog vetra, on isprska vodom i pomete stalno prašnjavi pločnik pred radnjom, kao da je njegov.

Inšalah

Pri svakom spomenu budućnosti Egipćanin će, nezavisno od obrazovanja, vere i socijalnog staleža, uvek reći: *Insh'allah*.

Time nas svaki čas podsećaju na šta ne valja smetati s uma. Kako smo nemoćni pred sudbinom, kako prečesto nije onako kako je rečeno već kako je suđeno. Kako je poslednja reč ipak Njegova.

Vidimo se sutra? Insh'allah.

Insh'allah – trebalo mi je vremena da zaključim – u stvari znači DA, ali DA sa rezervom. Nešto kao: *Ja sam za, samo još treba da vidimo šta će Bog odlučiti*. Jače i uverljivije obećanje od *insh'allah*, Egipćaninu ni pod mukama ne možeš iščupati.

Da li će danas doći da poprave lift, da oslobode zarobljenu ženu, a da mi ne moramo pešice? *Insh'allah?* Daće Bog.

Cairo Revisited

Komšija mi se obradovao, poželeo mi dobrodošlicu, pitao me kad sam stigao u Kairo, koliko ostajem. Ispričao mi je da je prethodni dan, dva čoška dalje, ispred neke ambasade pukla bomba i ranila tri vojnika. Ostao je i krater na pločniku. Na kraju je rekao da se uželeo naših razgovora i pozvao me po podne na čašicu.

Mister Tahir je gospodin, starovremenski udešen i namirisani, od kog se pozajmljuje kravata za operu. Bez obzira na to jesi li ga zatekao raspoloženog posle razgovora s potomstvom u Americi ili tužnog zbog zdravlja još vremešnije sestre, uvek je jednako prijatan.

Meni je to bila prva šetnja Zamalekom u toj poseti Kairu, četvrtoj ili petoj po redu. Sve je bio kao i uvek. Na uglu se pio sok od narandže, nara, manga i tamarinda. U radnjama za domaće, pazario se bazični bakaluk, a od finije robe čaj od jasmína, četen alva, pistaći i pekmez od smokava. U kasapnici su visili čereci preživara o kukama. I muve. Crne. Mnogo muva. Ako se uželim mesa, ipak ću ići u veliki supermarket za bogataše, kupiću smrznuto.

U piljarnici, voće i povrće, stiglo tog jutra, a već uvelo. Takva je klima. Seljanka, pokrivena, u krppljenoj galabiji sedi na trotoaru glavne ulice, prodaje mlado povrće iz Delte, i paradajz, zreo kao avgustovski. Prolazi starac s devrecima nanizanim na motku. Mladić na kolicima prodaje grozdove banana Drugi, Nubijac, peče slatke krompire u limenoj furuni na točkovima, dok na pločniku treći prodaje hleb sa kolica.

Na uglu, gde je bila eksplozija, tri vojnika čuvaju ambasadu. Vreme je molitvi pa je jedan izuo čizme i klanja na ćilimčetu prostrtom na trotoaru, kolege će posle, neko mora stalno da bude ne dužnosti.

Kad sam se već našao tu, pogledom sam potražio krater od bombe. Od toliko rupa, nisam ga našao.

Po podne sam se odazvao mister Tahirovom pozivu. Primio me je u stanu od mermera, Napoleona III i svilenih perzijanera. Obradovao mi se, poželeo dobrodošlicu, nalio čašu malt viskija, pitao me kad sam stigao i koliko ostajem. Uz piće mi je ispričao o bombi: kako je ranila trojicu i da se vidi krater. Pitao me je kako mi se ovoga puta čini grad.

Rekao sam mu da je sve isto kao pre. Ali nije. On nije. Mršaviji je, slabiji, pogled mu je staklastiji.

I svakog sledećeg jutra kad bih ga sreo, stari komšija bi se jednako obradovao i poželeo mi dobrodošlicu. Kad bih po podne navratio kod njega na čašicu, jednako bi mi se obradovao i pitao na koliko sam ovog puta došao. I tako do onog jutra kad sam došao da se oprostim.

– Već? Kratko ste ovaj put ostali.

– Skoro dva meseca.

– Kao da ste juče stigli.

Nisam znao šta bih mu rekao. Teško je disao. Pre neki dan je vodio nećaku da je upozna sa kruajdzijama, da znaju kome da plaćaju kad njega zanema.

– Ništa onda, prijatelju – zagrlio sam ga. – Nemamo danas vremena za naš viski. Ne mari, vidimo se uskoro.

– Inšalah – rekao je on, tiho, tiho.

– Već na proleće – insistirao sam.

– Adieu, mon ami, bon voyage – rekao je moj prijatelj sa osmehom, kako etikecija nalaže.